

Tirsdag 3. september 2013

Verdens Skoves kommentarer til Naturkvalitetsplan 2013-2030

Tak for muligheden for at kommentere på "Forslag til naturkvalitetsplan 2013-2030". Da Verdens Skoves primære fokusområde er skov, vil vi fokusere på de afsnit og øvrige elementer, der er tilknyttet denne naturtype.

Vi har travlt - rigtig travlt.

Danmark har sammen med øvrige lande i EU forpligtet sig til at bremse tabet af biodiversitet i 2020 - et mål, der tidligere skulle have været nået i 2010. Skovene spiller i Danmark en helt særlig rolle som det også fremgår af udkastet. I Verdens Skove savner vi dog lovgivningsmæssig sikring af naturkvaliteterne i de danske skove, der hverken er sikret i eks. skovloven eller som følge af habitatdirektivet. Her er i bedste fald kun tale om hensyn – ikke effektiv bevaring. Modsat - så forhindre den manglende lovmæssige sikring af biodiversiteten i skovene ikke forvaltningerne til, at indføre ambitiøse planer for skovenes biodiversitet lokalt.

Aarhus Kommune har en god grund til at gå forrest, da man her har mange løvskove med relativ stor kontinuitet og deraf følgende, et bredt udsnit af repræsentanter fra rødlisten over truede arter tilstede her.

Nedenstående mål i naturkvalitetsplanen for skov, anser vi for værende meget ukonkret. Uden helt faste og ambitiøse målsætninger for de parametre, der udgør helt centrale parametre for en god skovstruktur er det op til fri tolkning, hvor skærpede driftskompromiserne skal være for at tilgodese biodiversiteten.

"Biodiversiteten beskyttes mest omkostningseffektivt i skovene, da skovene rummer mange arter, hvis tilbagegang kan vendes til fremgang med små midler. Det skal i skovdriften sikres, at dette biodiversitetspotentiale udnyttes bedst muligt."

Netop hensynet til drift/tømmerproduktion gennemsyner den eksisterende skovudviklingsplan og begrænser derfor muligheden for effektivt, at bidrage til at opnå den nationale målsætning om at bremse tabet af arter.

I vores optik, og det med faglig rygdækning fra landets førende forskere indenfor biodiversitet, ser vi urørt skov som den "driftsform", hvor biodiversitetspotentiale udnyttes bedst muligt.

Meget af skovkvaliteten er forbundet med kontinuitet og alder. Disse elementer er svære at kompensere for, men i et naturligt system vil mængden af dødt ved være markant større end det vi ser det i danske skove generelt. Det er samtidig et af de håndtag, der kan skrues på og med relativ hurtig effekt ved driftsophør, sankeforbud og bevidst aflivning og beskadigelse af større raske træer. I skovudviklingsplanen er der lagt op til, at man følger FSC' minimumskriterium, hvor der efterlades 3-5 træer/ha eller 10 m³/ha til naturlig henfald og død. Dette anser vi for uambitiøst i en plan med fokus på natur.

At sætte barren til minimumskriterier har aldrig været ambitiøst!

Dødt ved er et af de vigtigste elementer for mange af de sårbare arter på rødlisten og det skal ses i lyset af, at naturlige skovsystemer på vores breddegrader kan rumme langt over 100 m³/ha. Det skal bemærkes at det nationale gennemsnit på ned på kritiske ca. 5 m³/ha og helt nede på 4,7 for habitatskovene. I et udkast til kriterier til artikel 17 indberetning til EU af den danske skovtilstand, har DCE udviklet et udkast, hvor et skærpet krav til god skovtilstand er på minimum 20 m³/ha, gældende for de habitattyper der kendetegner Østjylland (DCE nævner i standarden, at dette fint kunne være sat endnu højere – sågar op til 50).

20 m³/ha dødt ved kunne således være et glimrende mål for en indikator for 2020. (Derefter stigende til maksimalt potentiale)

Naturtilstanden i de danske skove

Modsat de lysåbne naturtyper er skovens tilstand og udvikling kun dårligt registret og effekten af de senere årtiers tiltag er dårligt dokumenteret. Derfor er det øjensynligt heller ikke muligt at konkludere en status for de Aarhusianske skove specifikt – den savnes i hvert fald i planen. Derfor har man i naturkvalitetsplanen øjensynligt set sig nødsaget til, at berette om den generelle skovtilstand i Danmark og grundene herfor. Det kan være retvisende, men understreger et generelt vidensproblem på skovområdet¹.

Udfordringerne for biodiversiteten i skovene er fint opsummeret i denne sommers rapport fra institut for geovidenskab og naturforvaltning på KU under titlen, "Evaluering af indsatsen for biodiversiteten i de danske skove 1992 - 2012". En ambitiøs indsats i Aarhus bør tage udgangspunkt i nedestående prioritering af virkemidler og der skal opstilles helt konkrete og målbare mål for indsatsen på de enkelte parametre. Særligt når der kommer til skovens struktur og naturlige dynamik finder vi, at der mange anvendelige parametre for, at sikre en evidensbaseret naturforvaltning. Det er naturligvis vigtigt, at få skabt et godt billede af den nuværende tilstand som baseline for den kommende indsats.

Tabel 4. Generaliseret ekspertevaluering af virkemidler i forhold til deres formodede effekt for de udvalgte rødlistede artsgrupper.

Virkemiddel	Karplanter	Skovlevende sommerfugle	Mykorrhizasvampe, pigsvampe	Fugle	Pattedyr	Mykorrhizasvampe, andre	Jordboende svampe	Invertebrater tilknyttet kilder og bække	Vedboende biller	Epifytiske laver	Vedboende svampe	Point samlet
Urørt skov med højt naturligt græsningstryk	++	++	++	+++	+++	+++	+++	+++	+++	+++	+++	30
Urørt Skov med lavt naturligt græsningstryk	+	+	++	+++	++	++	+++	+++	++	++	+++	24
Græsning på +/- permanente skovenge	+++	+++	+/-	++	+	+	+/-	+/-	+	+/-	+/-	18
Sløjfning af dræn	++	++	+/-	++	++	+	++	+++	+	+	+	17
Bevarelse af evighedstræer med veterankvaliteter i den dyrkede skov (tilstrækkeligt antal)	+/-	+/-	+	++	++	+++	+	+	++	+	+	12
Beskyttelse af egekrat	+	+	+	+	+	+	+/-	+	+	++	+	11
Øget brug af naturlig foryngelse	+	++	+/-	+/-	+	++	++	+	+/-	+	+/-	10
Øget løvtræs-andel	+	+	+/-	+	+/-	+	+	++	+	+/-	+	9
Stævning	+++	+++	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	-	-	-	6
Mindsket jordbearbejdning	+	+/-	+	+/-	+/-	++	++	++	+/-	+/-	+/-	6
Rydning af nålebevoksninger til lysninger	+/-	++	+/-	++	+	+/-	+/-	+	+/-	+/-	+/-	6
Skovrejsning	+/-	+/-	+	+/-	+	+/-	+	+/-	+/-	+/-	+/-	3
Stop for pesticidanvendelse og gødskning	+	+	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+	+/-	+/-	+/-	3

Signaturforklaring: - potentiel negativ effekt afhængig af praktisk gennemførelse; +/- neutral eller meget svag effekt; + svag gavnlige effekt; ++ moderat gavnlige effekt; +++ stor gavnlige effekt.

¹ "Evaluering af indsatsen for biodiversiteten i de danske skove 1992 - 2012"

Skovene i Aarhus Kommune

Det fremgår af Aarhus kommunes "Skovudviklingsplan 2010 - 2020"; "at friluftsliv og naturhensyn prioriteres højere end produktion af træ. For at understrege denne prioritering bemærkes det i planen, at de kommunale skove drives efter naturnære principper som garant for naturhensynet.

Det kan for den uindviede læser forstås, som om, at "naturnær skovdrift" er garant for en målrettet og effektiv driftsform, der i tilpas grad forbedre vilkårene for biodiversiteten. Det er desværre ikke tilfældet.

Helt korrekt fremgår det i afsnit 7.2, at "*Selv den mest skånsomme drift vil påvirke økosystemet og dermed biodiversiteten.*" Dette udsagn kan underbygges af en lang række faglige rapporter og senest i "Evaluering af indsatsen for biodiversiteten i de danske skove 1992 - 2012". Her konkluderes det bl.a. at den naturnære skovdrift er ineffektiv, og ikke løser biodiversitets-udfordringen.

Der er bred faglig konsensus blandt landets forskere, forvaltere og repræsentanter fra de grønne organisationer om, at en kraftig forøgelse af arealet med urørt skov er bedste virkemiddel til at bremse tabet af arter. Det blev eks. fastslået ved biodiversitetssymposiet 2011 afholdt på Aarhus Universitet. Ved en afstemning om, hvilke tiltag der vil være mest kosteffektive for at bevare biodiversiteten, blev skov uden skovdrift stemt ind som klar førsteprioritet.

I en naturkvalitetsplan med en vægtning på natur og rekreative værdier, kan det således klinge en smule hult, at målsætningen for det mest kosteffektive og mest fagligt anbefalede middel kun udgør en så begrænset andel af kommunens skovareal. Dette mål bør altså øges kraftigt!

De Økonomiske Råds rapport "Vismandsrapporten, Økonomi og Miljø, 2012" anbefaler en udlægning af urørt skov;

"Beskyttelsen af levesteder i skov vurderes primært at skulle ske ved at omlægge dele af skovarealet til såkaldt urørt skov, hvor der ikke sker nogen skovdrift. I alt skal levevilkårene forbedres i 47.000 ha skov, svarende til ca. 9 pct. af det samlede skovareal. "

Det må antages at de offentlig ejet skove af økonomiske årsager, må være der den primære indsats bør lægges og i Verdens Skove anbefaler vi, at man i perioden frem til 2020 afvikler kommerciel skovdrift (eller afvikler den mest muligt) i kommunes skove og herefter gør det klart, at skovene herefter kun har hensynet til natur og rekreative som formål.

Hertil skal det bemærkes, at det kun er i få tilfælde, at disse to formål er hinandens modsætning og der kan i forvaltningen af urørt skov laves målrettede indgreb, hvis eks. skovenes tilgængelighed begrænses. Økonomisk var der i 2012 et forventet indtjening for skovdriften på 500.000 kr. hvilket må siges at være et meget lille offer i kampen for at bevare biodiversiteten.

Aarhus Kommunes nye skove

Der er mange gode grunde til at etablere nye skove og målet om en forøgelse fra 9 procent til 14 med målår i 2030 anses som udgangspunkt for værende positivt. Når det er sagt, så er ny skov ofte en dyr fornøjelse og et ineffektivt middel til at bremse tabet af biodiversitet. Står valget imellem en indsats mellem ny skov eller en indsats i eksisterende skove, så bør det være sidstnævnte der løber med midlerne.

Når der skal rejses skov anbefaler vi, at man gentænker de klassiske tilgange og gør dette billigere og mere målrettet biodiversitet end den ellers benyttede tilgang. Det er positivt at der i naturkvalitetsplanen er nævnt;

”Derfor vil flere områder i de nye kommunale skove fremover blive anlagt som naturskove, der etableres ved naturlig tilgroning.”

I forbindelse med en sådan udmelding savner vi dog en konkret målsætning for omfanget af denne tilgang, som vi i Verdens Skove gerne ser, bliver reglen fremfor undtagelsen.

Traditionel skovrejsning er kendetegnet ved at sigte mod en fremtidig produktionsskov, og dette tankesæt ligger stadig til grund for skovrejsning i Danmark uanset, om områder er udlagt til natur og oplevelser. Som skovtype er denne model ikke fordelagtig i forhold til biodiversitet, da resultatet uanset trævalget giver en ensformig struktur med få nicher såsom samspillet mellem urtesamfund og træer. Netop forskellige successionsstadier og fysisk variation må være et mål i sig selv i den fremtidige skovrejsning.

Typisk plantes træerne med maskine på lige rækker, og træerne sættes tæt efter en fastsat skabelon. Nogle steder blandes forskellige træarter og andre gange sættes træerne i parceller med eg for sig, bøg for sig osv. I dette indgår ofte hurtigt voksende ammetræer, der fældes allerede i ung alder.

Oplevelsesmæssigt er denne unge skov relativt uinteressant, da beplantningen i årtier fremstår ensformig og uigennemtrængelig. Endvidere kræver den plantede skov pleje og er forbundet med høje etableringsomkostninger. Den mister en del af sit plantagepræg i forbindelse med ekstensiv skovning, typisk efter ca. 80 år.

Skovrejsning begrundes ofte med drikkevandsbeskyttelse, men det må det bemærkes, at eneste effektive virkemiddel for dette er et ophør med brugen af sprøjtemidler og af hensyn til udvaskning af nærringsstoffer til vandmiljøet så også et ophør af jordbearbejdning. Derfor kan sådanne områder i princippet fint udvikle sig under græsning/pleje til lysåben natur og senere udvikling til skov ved fri succession. Derved spares i omegnen af 30-40.000,- pr hektar i etableringsomkostninger.

Skovudvikling fra bar mark til naturskov udgør på nuværende tidspunkt kun en marginal andel af den nationale skovrejsning. Metoden kan, grundet bla. generelle høje forekomster af nærringsstoffer, være udfordret og der er derfor grundlag for i samarbejde med universiteterne, at lave en række forsøg og den vej igennem bidrage til afklaringen om muligheder og begrænsninger med forskellige tilgange. Derfor bør målsætningen om, at øge denne mere naturlige tilgang også gælde områder, der ikke umiddelbart ligger i tilknytning til eksisterende frøkilder.

Verden Skoves begrundelse for at udlægge området til fri succession:

- Ingen jordbearbejdning og dermed ingen udvaskning i modsætning til traditionel skovrejsning
- Bedre for biodiversiteten, idet der sigtes mod en mosaiknatur
- Færre etableringsomkostninger og et mindre plejebenhov
- Mere spændende naturudvikling på kort og lang sigt og derfor bedre oplevelsesværdi
- Udbrede og udvikle denne biodiversitetstilgang som praksis i dansk skovrejsning
- Naturskove er meget klimastabile

Fem punkter, der bør opfyldes, når man etablerer skov på åbent areal med natur som hovedformål:

- Sats på fri succession, helst tilliggende eksisterende skov.
- Suppler spontan succession med etablering af ønskede frøtræer, hvis der ikke er tilstrækkeligt med lokale frøkilder, fx eg, skovfyr, eller andet.
- Undgå eksotiske arter (evt. selvsåede eksemplarer fældes og fjernes så vidt muligt, fx hybenrose, glansbladet hæg, sitkagran, m.m.fl.)
- Undgå jordbehandling (ingen reolpløjning osv.)
- Giv basis for mosaikudvikling af vegetationen vha. genetablering af naturlig hydrologi og helårsgræsning.

Skovgræsning

Den klassiske forståelse af urskov er en mørk og tillukket skov, men pollenundersøgelser og viden om datidens dyreliv fortæller, at urskoven var en mosaik af lukket skov, lysninger, åbne områder (enge, heder og overdrev), krat og brede skovbryn. De lysåbne områder blev holdt åbne af store planteædere som elg, vildhest, urokse, vildsvin og bison. Disse store dyr med deres forskellige egenskaber er afgørende for at skabe et varieret og lysåbnet skovlandskab.

Det er dette billede, vi så vidt muligt skal tilbage til i de områder hvor vi prioritere en indsats for biodiversitet, om det så sker med oprindelige vilde dyr eller om det sker med de domesticerede slægtninge

Tager vi udgangspunkt i de virkemidler vist i tabel 4² kan man se, at græsning er mindst ligeså vigtig i skovene som i den lysåbne natur. Af hensyn til tømmerproduktion har man holdt dyrene ude af skoven i århundreder og det med er enormt tab af biodiversitet til følge.

Hegning og afgræsning i skovene bør derfor ind som et udbredt virkemiddel i Aarhus Kommune.

Vi noteres os positivt at begrebet "Rewilding" er nævnt i planen, hvilket er en tilgang Verdens Skove har været fortaler for i årtier og som i de senere år er kommet på vippen til et reelt gennembrud i dansk naturforvaltning.

I mindre målestok kan rewilding-principperne bruges i forbindelse med afgræsning af naturområder, ved for eksempel at bruge samgræssende vildkvæg og vildheste frem for enten får eller kødkvæg. Dyrevalget er vigtigt og samgræsning er nøglen til en rig biodiversitet, da de forskellige dyr påvirker vegetationen forskelligt og komplementerer hinanden. Det giver en varieret og dynamisk naturen, og skaber flest muligt forskellige levesteder.

Et vigtigt paradigmeskifte er, at gå fra intensiv sommergræsning til ekstensiv helårsgræsning. Det kræver ofte, at et områdes forskellige naturtyper forvaltes under ét hegn frem for separat – men det er blot positivt og burde være reglen fremfor undtagelsen. Dette kan også påtænkes i planerne for ny skov i udvikling ved fri succession.

Dissiderede dyrehaver med eks. dådyr er stedvist meget positivt, men for at undgå et præg af "dyrehave" alle steder, hvor der gøres en ambitiøs indsats, handler det om at få de indhegnede områder, så store så muligt, så dyrenes adfærd forbliver, så naturlige så muligt. Man mindsker samtidig sandsynligheden for sammenstød og begrænser borgernes frygt for store dyr som eks. kvæg. Tilgængelighed af naturen er og skal være et vigtigt element.

Således sikres en god og varieret afgræsning og samtidig skabes en bedre og mere spændende naturoplevelse for kommunens borger, der i større grad formodes at besøge området i kraft af dyrene.

Således går biodiversitet og oplevelser hånd i hånd.

D.b.h.

Kristian Jørgensen og Frederik Forsberg, Verdens Skove

² "Evaluering af indsatsen for biodiversiteten i de danske skove 1992 - 2012"